

II науково-практичний круглий стіл

Сучасні виклики для міграційної політики: правові, освітні та історичні аспекти

Co-funded by the
European Union

Суми 2024

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
СУМСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ**

**СУЧАСНІ ВИКЛИКИ
ДЛЯ МІГРАЦІЙНОЇ ПОЛІТИКИ:
ПРАВОВІ, ОСВІТНІ ТА ІСТОРИЧНІ АСПЕКТИ**

**МАТЕРІАЛИ
II НАУКОВО-ПРАКТИЧНОГО КРУГЛОГО СТОЛУ
(СУМИ, 21 ЧЕРВНЯ 2024 РОКУ)**

**СУМИ
СУМСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
2024**

УДК 341-044.247:37.013

С 91

Редакційна колегія:

В. М. Завгородня, кандидат юридичних наук, доцент;

А. М. Куліш, доктор юридичних наук, професор, заслужений юрист

України;

А. В. Гончаренко, кандидат історичних наук, доцент;

М. В. Плотнікова, кандидат юридичних наук, доцент

А. С. Славко, кандидат юридичних наук, доцент;

А. Л. Чернявський, кандидат юридичних наук, доцент;

О. А. Швагер, кандидат юридичних наук

Видання рекомендоване до друку рішенням вченої ради

Навчально-наукового інституту права СумДУ

(протокол № 7 від 21 червня 2024 року)

С 91	Сучасні виклики для міграційної політики: правові, освітні та історичні аспекти : матеріали II науково-практичного круглого столу, Суми, 21 червня 2024 р. / ред. колегія: В. М. Завгородня, А. М. Куліш та ін. – Суми : Сумський державний університет, 2024. – 73 с.
------	--

До збірника ввійшли наукові статті та повідомлення викладачів, студентів, учених та аспірантів ЗВО і наукових установ, викладачів закладів вищої та фахової передвищої освіти, вчителів шкіл, виголошені під час проведення II науково-практичного круглого столу «Сучасні виклики для міграційної політики: правові, освітні та історичні аспекти», присвяченого актуальним питанням європейської міграційної політики, історії та права і проведеного в межах реалізації освітнього проєкту «101098859-EU4Migration-ERASMUS-JMO-2022-HEI-TCH-RSCH-UA-IBA / ERASMUS-JMO-2022-HEI-TCH-RSCH «Міграційна політика та право ЄС у контексті цілей сталого розвитку» напрому «Жан Моне» програми Еразмус+».

Позиція організаційного комітету не завжди збігається з міркуваннями, висловленими учасниками. В збірнику збережено авторські орфографію, пунктуацію та стилістику. Відповідають за достовірність даних та дотримання принципів академічної доброчесності учасники науково-практичного круглого столу.

The European Commission's support for the production of this publication does not constitute an endorsement of the contents, which reflect the views only of the authors, and the commission cannot be held responsible for any use which may be made of the information contained therein.

© Сумський державний університет, 2024

ЗМІСТ

<i>Большакова О., Закаленко О. ПОЗОВ ТА ПРОЦЕСУАЛЬНА ФОРМА У АДМІНІСТРАТИВНОМУ СУДОЧИНСТВІ ЯК ГАРАНТИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ДОТРИМАННЯ ПРАВ, СВОБОД ТА ЗАКОННИХ ІНТЕРЕСІВ В МІГРАЦІЙНИХ ПРОЦЕСАХ.....</i>	<i>5</i>
<i>Гірна Н. ВОЄННА МІГРАЦІЯ З УКРАЇНИ У 1944 - 1947 І 2022 - 2024 РОКАХ: ІСТОРИЧНІ ПАРАЛЕЛІ.....</i>	<i>8</i>
<i>Голоха А. ПРИНЦИПИ СВОБОДИ ПЕРЕСУВАННЯ ТА ЇХ РЕАЛІЗАЦІЯ В МІЖНАРОДНОМУ ПРАВІ.....</i>	<i>11</i>
<i>Гончаренко А. МІГРАЦІЙНА ПОЛІТИКА ВЕЛИКОЇ БРИТАНІЇ ПІД ЧАС «КРИЗИ БІЖЕНЦІВ» 2015–2017 РР. ....</i>	<i>13</i>
<i>Дегтярьов С. УКРАЇНЦІ – УЧАСНИКИ НАЦІОНАЛЬНО-ВИЗВОЛЬНОЇ БОРОТЬБИ 1917-1921 РОКИ В ІНОЗЕМНИХ ТАБОРАХ ДЛЯ ІНТЕРНОВАНИХ.....</i>	<i>18</i>
<i>Жучков Т. ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ВОЛОНТЕРСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ: ДОСВІД ПОЛЬЩІ ТА ЛИТВИ.....</i>	<i>22</i>
<i>Іванов А. ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ МІГРАЦІЇ У ЄВРОПІ.....</i>	<i>27</i>
<i>Касюра В., Шуть А. ДОТРИМАННЯ ПРАВ ЛЮДИНИ ПІД ЧАС МІГРАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ : ЄВРОПЕЙСЬКИЙ І СВІТОВИЙ ДОСВІД.....</i>	<i>29</i>
<i>Люлька В. ОКРЕМІ АСПЕКТИ АДАПТАЦІЇ АФГАНСЬКИХ МІГРАНТІВ ДО ЖИТТЯ В УКРАЇНІ (1991-2022 РР.).....</i>	<i>32</i>
<i>Мартинов А. МІГРАЦІЙНА ПОЛІТИКА ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ: МІЖ ІДЕАЛІЗМОМ І ПОЛІТИЧНИМ РЕАЛІЗМОМ.....</i>	<i>35</i>
<i>Плотнікова М. ДІЯЛЬНІСТЬ РАДИ ЄВРОПИ У СФЕРІ ІНТЕГРАЦІЇ МІГРАНТІВ.....</i>	<i>38</i>
<i>Політова А. ОКРЕМІ АСПЕКТИ ПРОТИДІЇ КРИМІНАЛЬНИМ ПРАВОПОРУШЕННЯМ, ПОВ'ЯЗАНИХ З ГЕНДЕРНО ЗУМОВЛЕНИМ НАСИЛЬСТВОМ В УМОВАХ ЗБРОЙНОГО КОНФЛІКТУ (ВОЄННОГО СТАНУ) ЩОДО ВИМУШЕНИХ ПЕРЕСЕЛЕНЦІВ З УКРАЇНИ, ЯКІ ПЕРЕБУВАЮТЬ ЗА КОРДОНОМ.....</i>	<i>43</i>
<i>Пристайко В. МІГРАЦІЙНА КРИЗА В УМОВАХ РОСІЙСЬКО-УКРАЇНСЬКОЇ ВІЙНИ: НАСЛІДКИ ТА ШЛЯХИ ВИРІШЕННЯ.....</i>	<i>47</i>
<i>Пустовіт І., Шуть А. ІНТЕГРАЦІЯ УКРАЇНСЬКИХ ДІТЕЙ І МОЛОДІ В СИСТЕМУ ОСВІТИ ІСПАНІЇ В УМОВАХ ВІЙНИ РОСІЇ ПРОТИ УКРАЇНИ .....</i>	<i>49</i>
<i>Рашавець Є., Шаповал В. ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ МІГРАЦІЇ У ЄВРОПІ : ІСТОРИЧНИЙ ТА ЕКОНОМІЧНИЙ АСПЕКТИ.....</i>	<i>53</i>
<i>Слободяник Т. МІЖНАРОДНИЙ ДОСВІД У СФЕРІ ВИЗНАННЯ ФІЗИЧНОЇ ОСОБИ БЕЗВІСНО ВІДСУТНЬОЮ ЧИ ОГОЛОШЕННЯ ЇЇ ПОМЕРЛОЮ: ОКРЕМІ АСПЕКТИ .....</i>	<i>56</i>

<i>Сосіна К. АНАЛІЗ ПРАВОВОГО СТАТУСУ ВНУТРІШНЬО ПЕРЕМІЩЕНИХ ОСІБ В УКРАЇНІ: ПРОБЛЕМИ РЕАЛІЗАЦІЇ ТА ПЕРСПЕКТИВИ.....</i>	<i>58</i>
<i>Тодоров І. ЦІННІСНИЙ ВИМІР НОВІТНЬОЇ УКРАЇНСЬКОЇ ДІАСПОРИ В ФРН.....</i>	<i>61</i>
<i>Філоненко І. ВИКЛИКИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ МІЖНАРОДНОГО СПІВРОБІТНИЦТВА У СФЕРІ МІГРАЦІЇ.....</i>	<i>63</i>
<i>Чернявський А. ВПЛИВ ЄВРОПЕЙСЬКОЇ СОЦІАЛЬНОЇ ХАРТІЇ НА СУДОВУ ПРАКТИКУ У СПРАВАХ ПРО ЗАХИСТ ПРАВ ВНУТРІШНЬО ПЕРЕМІЩЕНИХ ОСІБ.....</i>	<i>66</i>
<i>Швагер О. МІГРАЦІЙНІ ПИТАННЯ В БЕЗПЕКОВІЙ ПОЛІТИЦІ ЄС.....</i>	<i>69</i>

**ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ВОЛОНТЕРСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ:
ДОСВІД ПОЛЬЩІ ТА ЛИТВИ**

Тимофій Жучков
*секретар судового засідання,
Сумський окружний адміністративний суд,
аспірант,
Сумський державний університет*

Збройна агресія з боку Росії спричинила масове руйнування об'єктів української військової і цивільної інфраструктури, житлових будинків. Цілі міста фактично стерті з землі, інші продовжують систематично знищуватися ворогом. Ситуація ще більш ускладнюється через те, що держава, через необхідність направлення усіх зусиль на відсіч агресії, не має можливості повною мірою забезпечити благополуччя громадян, які постраждали внаслідок війни.

Повномасштабне вторгнення, попри всі жахіття війни, сприяло небувалому підйому народного духу та прагненню до самоорганізації людей для досягнення спільних цілей. Подібний підйом відбувся і в сусідніх країнах, що в недавній історії зазнали окупації з боку СРСР, були фактичними колоніями, а їхні народи не мали змоги реалізувати власний суверенітет і обрати власний шлях розвитку. Серед таких країн Литва та Польща, в яких волонтерський рух набув дуже великого масштабу та був спрямованим на допомогу українським силам оборони, особам, які втікали від війни, а також на гуманітарну допомогу цивільному населенню України.

Науковці Польського економічного інституту зазначають: «У перші дні після початку вторгнення ми спостерігали стихійну, масову участь суспільства по всій Польщі. Вона включала пряму матеріальну та фінансову підтримку біженців поблизу кордону, а також різні форми підтримки тих з них, які знаходилися на всій території країни. Другим важливим напрямом допомоги була діяльність місцевих органів влади, особливо в тих населених пунктах, які розташовані поблизу прикордонних переходів. Органи місцевого самоврядування, використовуючи власні фінансові ресурси, а також інституційні та людські ресурси, організували надання допомоги на прикордонних переходах та в пунктах прийому. Урядова допомога на початку війни була спрямована на реалізацію законодавчих змін, які були спрямовані на збільшення пропускнуої спроможності прикордонних переходів, встановлення правового статусу біженців у Польщі та полегшення їх функціонування у перші місяці їх перебування» [1, с. 12].

Надважливою роботою почали займатися і волонтери з Литовської Республіки, які з самого початку великої війни організовували для потреб української армії та цивільного населення збори коштів, продуктів харчування, одягу, засобів особистої гігієни, товарів першої необхідності, ліків тощо. Одним із прикладів є доставлення гуманітарного вантажу на чотирнадцятьох мікроавтобусах на початку березня 2022 року волонтерами з міста Каунас. Закупівля речей для постраждалих внаслідок війни українців здійснювалась як поодинокими громадянами, так і бізнес-організаціями. Для сортування речей та завантаження в автомобілі до волонтерського руху були залучені і муніципальні службовці. Також були закуплені деякі речі, необхідні для сил оборони, зокрема пластини для бронежилетів та навіть позашляховики для воєнних потреб [2].

Важливим аспектом безперешкодного, швидкого та необтяженого бюрократичним формалізмом здійснення волонтерської діяльності є належно створена правова база, яка регулює суспільні відносини, пов'язані з провадженням волонтерської діяльності, такі як функціонування волонтерських організацій, надання волонтерам певного статусу, забезпечення їх страхування від нещасних випадків тощо. Відтак, порівняльно-правове дослідження законодавства Польщі і Литви у цій сфері представляє значний інтерес і може стати підставою для формування пропозицій щодо вдосконалення відповідної правової бази в Україні.

Волонтерство в Польщі законодавчо регулюється Законом «Про суспільно корисну діяльність і волонтерство», прийнятим 24 січня 2003 року. Суспільно-корисна діяльність за польським законом – це соціально-корисна діяльність, що провадиться неурядовими організаціями для виконання громадських завдань, визначених цим Законом. На відміну від українського законодавства, в польському не існує чіткого розмежування волонтерської діяльності та благодійності та окремих визначень цих понять – вони охоплюються поняттям «суспільно-корисна діяльність» [3]. Також вказується, що така діяльність проводиться саме неурядовими організаціями.

Польське право не передбачає функціонування суто волонтерських організацій, натомість, дуже детально регулює діяльність неурядових організацій, які можуть провадити суспільно-корисну діяльність. Наприклад, здійснювати таку діяльність можуть релігійні організації, асоціації органів місцевого самоврядування, соціальні кооперативи, а також юридичні особи, які не мають мети одержання прибутку з такої діяльності. Закон також регулює сферу взаємодії органів держаної влади та суспільно-корисних організацій, їх співробітництво, підтримку, консультації, контроль, звітність, фінансовий аудит тощо. На нашу думку, це додає точності польському закону і є його позитивною рисою.

Напрямки можливої волонтерської діяльності налічують 41 позицію проти 17 в українському праві. До них за польським законом належить, наприклад, навіть поширення та захист прав споживачів, діяльність щодо європейської інтеграції, допомога полякам за кордоном.

Щодо фінансування та отримання прибутку суспільно-корисними організаціями, згідно з чинним законодавством як у Польщі, так і в Україні, встановлені майже ідентичні норми. За ними отримані такою організацією кошти не можуть бути використані на інші потреби, ніж на добročинність.

Треба зауважити, що положення стосовно волонтерства у Польщі фактично винесені за рамки трудового законодавства. Таким чином, угода, укладена між волонтером та особою, яка користується його послугами, є цивільно-правовим договором, до якого застосовуються положення саме Цивільного кодексу, а не Трудового Кодексу в частині, не врегульованій Законом про волонтерство. Багато уваги також приділено наданню податкових пільг для учасників суспільно-корисних організацій чи волонтерів і в цьому сенсі українське законодавство поки що відстає.

Як уже було зазначено вище, на відміну від українського законодавства, в польському не існує чіткого розмежування волонтерської діяльності та благодійності. Громадські організації, які мають статус юридичної особи, можуть, незалежно від організаційно-правової форми (наприклад, фундація, асоціація, спортивний клуб), претендувати на отримання додаткового статусу – статусу суспільно-корисної організації. Регулює надання цього статусу вже згаданий вище Закон «Про суспільно корисну діяльність та волонтерство». Цікаво відмітити, що статус

«суспільно-корисної організації» надає суд, а не орган виконавчої влади, що є досить дивним інститутом для типово романо-германської правової системи Польщі.

Що стосується Литви, то комплексна правова база для волонтерської діяльності у цій державі була створена 2011 року, коли 1 серпня набув чинності Закон Литовської Республіки «Про волонтерську діяльність» [4]. 1 липня 2024 року наберуть чинності зміни до цього закону. Головною різницею положень старої та нової редакції є приведення положень цього закону у відповідність з правовими актами Європейського Союзу, зазначеними у додатку до цього закону [5].

Оскільки апроксимація українського законодавства до права ЄС є однією з ключових умов євроінтеграції, вважаємо за доречне акцентувати увагу на змінах у литовському законі. По-перше, у новій редакції були розширені принципи волонтерської діяльності – додано принцип «поваги до гідності, прав і культури іншої особи», мета якого полягає у тому, щоб у волонтерській діяльності не було дискримінації та/або діяльність з ознаками злочину не вважається волонтерською діяльністю». Також запроваджено поняття довгострокової волонтерської діяльності, тобто такої, яка передбачає її здійснення у строк не менше 60 днів. Для регулювання такого виду волонтерської діяльності була створена правова база для функціонування «приймаючих організацій», тобто таких юридичних осіб або міжнародних організацій, які організують волонтерську діяльність, забезпечують навчання волонтерів, консультації та допомогу, і «координуючих організацій» - таких неурядових організацій, які координують та забезпечують участь волонтерів у волонтерській діяльності, що організовує приймаюча організація.

До обов'язків приймаючої організації входить, зокрема, інформувати волонтера про характер та обсяг волонтерської діяльності, її хід, завдання та обов'язки, допомогу, що йому надається, реальні та потенційні фактори ризику для здоров'я і безпеки, які можуть виникнути під час волонтерської діяльності та використання виданих волонтеру засобів індивідуальної захисту; ознайомити волонтера з чинними правилами внутрішнього розпорядку приймаючої організації, безпековими та іншими правилами; організувати навчання, надавати консультативну та технічну допомогу, а також за необхідності забезпечувати його необхідними інструментами для здійснення волонтерської діяльності; призначити представника організації, який організовує волонтерську діяльність; за бажанням волонтера видати документ, що підтверджує здійснювану волонтером діяльність набуті компетенції тощо.

В свою чергу, координуюча організація повинна надавати інформацію про волонтерську діяльність особам, які бажають здійснювати таку діяльність, та приймаючим організаціям; аналізувати організацію волонтерської діяльності та вносити до приймаючої організації пропозиції щодо вдосконалення її організації; пропонувати приймаючі організації, в

яких може здійснюватись волонтерська діяльність; забезпечувати участь волонтерів у волонтерській діяльності, що організується приймаючими організаціями, координувати реалізацію волонтерської діяльності та призначати відповідального за волонтерську діяльність представника координуючої організації, який організовує волонтерську діяльність, оцінку та самооцінку набутих компетенцій, інформує та консультує представників приймаючих організацій; інформувати та консультувати приймаючі організації з питань організації волонтерської діяльності; вирішувати адміністративні питання, пов'язані з волонтерською діяльністю; у випадках, передбачених договором про волонтерську діяльність, компенсувати або заздалегідь сплачувати волонтерам витрати, пов'язані з волонтерською діяльністю.

Таким чином, законом регулюється трьохстороння взаємодія волонтера, координуючої та приймаючої організації, при якій координуюча організація є так званою ланкою зв'язку між двома іншими суб'єктами волонтерської діяльності, як наслідок, передбачено укладення трьохстороннього договору. Українське право подібних механізмів не передбачає.

Литовський закон, як і український, чітко визначає поняття волонтера. Так, волонтер – це фізична особа, яка добровільно та безоплатно віддає час, знання та здібності для здійснення волонтерській діяльності. Схожою рисою українського та литовського закону є те, що волонтером може стати особа, що не досягла вісімнадцятирічного віку. Договір на здійснення волонтерської діяльності може бути укладений з дітьми, які досягли 14 років, за письмовою згодою батьків чи законних представників. Також, обома законами передбачено проведення навчання та підготовка волонтерів компетентними установами.

Окремо було розширено коло відносин щодо страхування та відшкодування окремих витрат волонтерів. Подібні норми є і в українському праві. Так, страхування є правом, а не обов'язком організацій, що залучають волонтерів до відповідної діяльності.

Щодо витрат, то підлягають відшкодуванню витрати на харчування, проїзд, послуги зв'язку, пошти, що за українським законом, що за литовським, але є і певні відмінності. Наприклад, у литовському законі передбачені окремі витрати на придбання спеціального одягу, на реєстрацію на навчання, на страхування, а в українському – на отримання візи.

Наведений огляд демонструє, що вітчизняне законодавство може бути значно вдосконалено, якщо за зразок будуть взяті відповідні здобутки Польщі і Литви. Волонтерська діяльність в Україні сьогодні є важливим інструментом суспільної солідарності, інструментом, який підтримує збройний спротив агресору, закриває низку гуманітарних потреб. Фактично, волонтерство - це один із факторів виживання нації і збереження

української ідентичності перед обличчям екзистенційної загрози, а, отже, для цієї діяльності має бути створений максимально сприятливий режим.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Baszczak, Ł., Kiełczewska, A., Kukołowicz, P., Wincewicz, A., Zyzik, R. (2022), Pomoc polskiego społeczeństwa dla uchodźców z Ukrainy, Polski Instytut Ekonomiczny, Warszawa. URL: <https://pie.net.pl/wp-content/uploads/2022/07/Pomoc-pol-spol-UKR-22.07.2022-D-1.pdf>
2. Diana Krapavickaite. Tūkstančiai savanorių veržiasi padėti Ukrainai. *Kauno Diena*. 10.03.2022. URL: <https://m.kauno.diena.lt/naujienos/kaunas/miesto-pulsas/tukstanciai-savanoriu-verziasi-padeti-ukrainai-1067831>
3. Ustawa z dnia 24 kwietnia 2003 r. o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie / Internetowy System Aktów Prawnych. URL: <https://isap.sejm.gov.pl/isap.nsf/download.xsp/WDU20030960873/U/D20030873Lj.pdf>
4. Lietuvos respublikos savanoriškos veiklos įstatymas 2011 m. birželio 22 d. Nr. XI-1500 / URL: <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.402802>
5. Lietuvos respublikos savanoriškos veiklos įstatymo nr. XI-1500 pakeitimo įstatymas 2023 m. gruodžio 5 d. Nr. XIV-2301. URL: <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/5abd316094f911eea70ce7cabd08f150?jfwid=9kfay6bgb>